

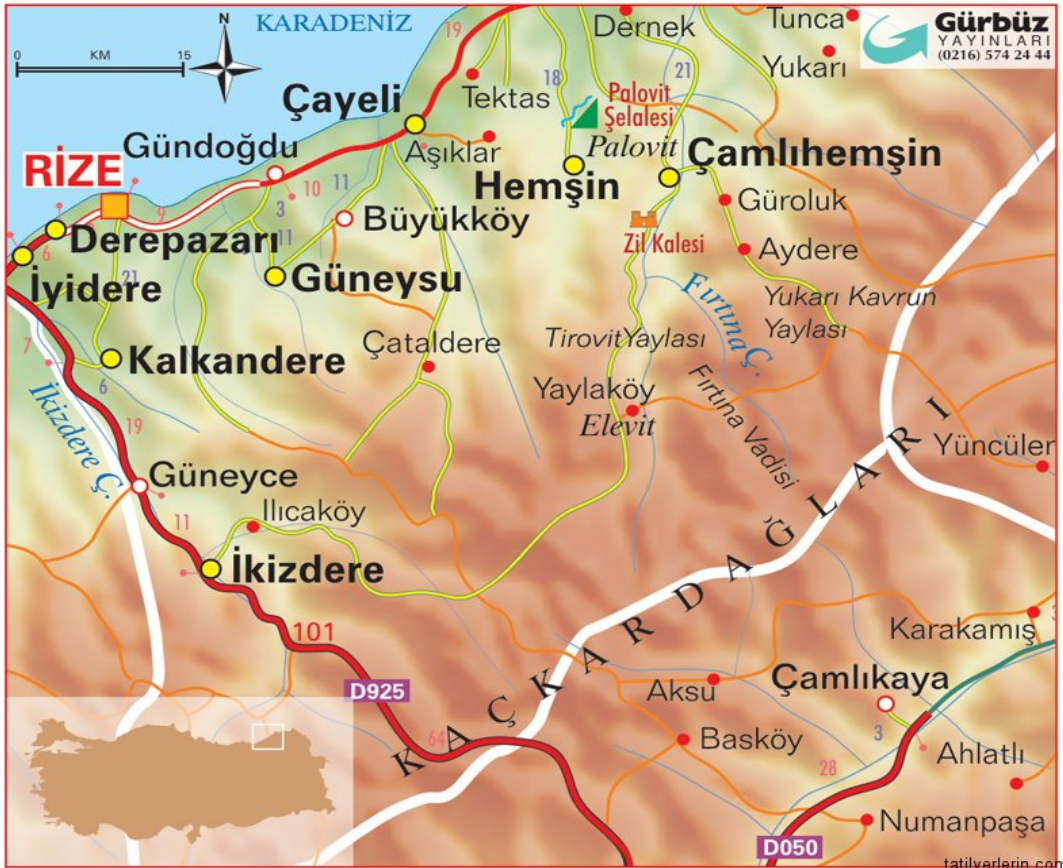
26 AĞUSTOS 2010 TARİHİNDE RİZE İLİ GÜNDOĞDU BELDESİNDE MEYDANA GELEN AFET OLAYI İLE İLGİLİ TMMOB RAPORU

GİRİŞ

26-27 Ağustos 2010 tarihlerinde 14 vatandaşımızın hayatını kaybetmesine neden olan Rize ve çevresindeki aşırı yağışların neden olduğu heyelan ve sel baskını ile ilgili inceleme yapmak ve rapor hazırlamak üzere TMMOB Yönetim Kurulu kararı ile oluşturulan Rize Heyelan İnceleme Heyeti'nde bulunan TMMOB Yönetim Kurulu Üyeleri Gürel Demirel, Haluk Gürkan, Jeoloji Mühendisleri Odası II.Başkanı Hüseyin Alan, Şehir Plancıları Odası Genel Sekreteri Ümit Özcan, İnşaat Mühendisleri Odası Üyesi Hasan Erkan, Trabzon ve Rize İl Koordinasyon Kurulu Bileşeni Odalarımızın yöneticileri ile birlikte 2 Eylül 2010 tarihinde Rize'nin Gündoğdu Beldesi'nde gerekli inceleme ve görüşmeleri yaparak aşağıdaki raporu hazırlamıştır.

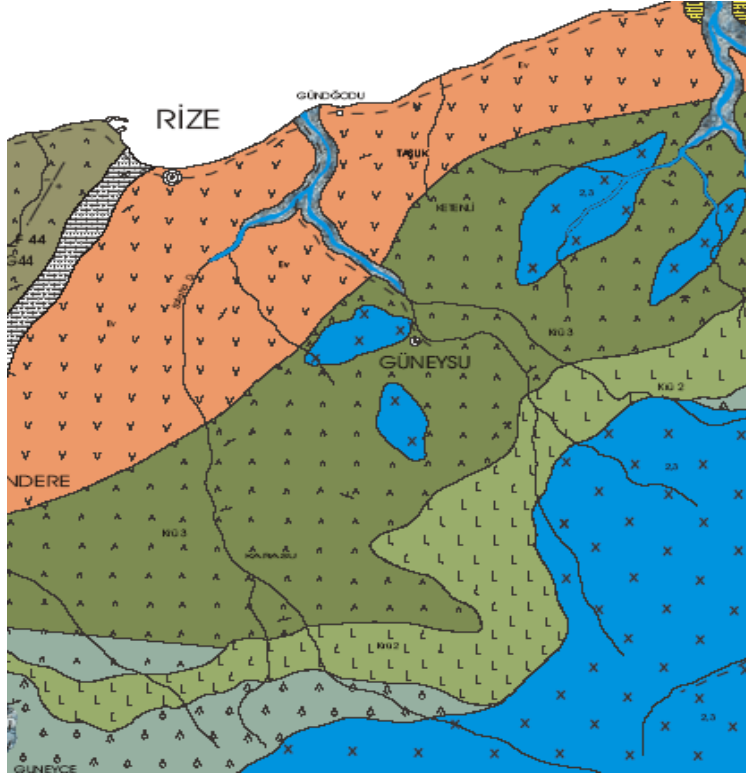
TESPİTLER

26-27 Ağustos 2010 tarihlerinde yaşanan heyelan ve sel baskını sonucunda can ve mal kayıplarının yoğun olarak yaşandığı Gündoğdu Beldesi; Rize il merkezinin doğusunda İl merkezine yaklaşık 5-6 km. mesafede, dar bir kıyı şeridine paralel olarak gelişmiş, güney kısmı topografik olarak oldukça dik eğimli bir şekilde yükselerek devam eden ve doğu Karadeniz dağları ile bu dağların üzerinde parçalanma sonucu oluşmuş çok sayıda dere ve çay yataklarının oluşturduğu küçük aluviyal düzlükler ve vadi yamaçları ile küçük dere yatakları üzerine kurulmuştur. Belde 4-5 km. uzunluğunda dar bir şerit şeklinde uzanmakta olup, 5 mahalle ve 14 köyden oluşmaktadır.(Şekil-1)

Şekil 1- Bölgenin Coğrafi Haritası

Rize-Gündoğdu ve çevresinde yapılan incelemelerde; beldenin yer yer tabakalı yapılarda gösteren andezit ve bazaltik lavlar, tuf, breş ve aglomeralardan oluşan ve sahil boyunca özellikle vadi içlerinde mostra veren volkanik kayalar üzerine oturtulduğu görülmekte olup, Beldenin kuzey kısımlarının (Beldenin ortasından geçen caddenin alt bölümleri) ise dere alüvyonları ile denizel çökeller üzerine oturtulduğu görülmektedir. (Şekil-2).

Şekil 2 : Gündoğdu ve civarının jeolojik haritası (1/100.000)

Yapılan incelemede can ve mal kayıplarına neden olan afetin; iki şekilde geliştiği görülmektedir. Topografik olarak eğimin yüksek olduğu yamaçlar ile vadi kenarlarında yer alan yerleşmelerin heyelan olayından etkilendikleri, vadi ve dere ağzlarında yapılan konutlar ile denize paralel olan sahil bölgesinde ise; denizin doldurularak Karadeniz Otoyolunun yapılması sonucunda, doğal drenaj ağlarının kapatılması veya doğal drenajın yetersiz hale getirilmesi nedeniyle de belde ortasından geçen caddenin altında kalan bölümlerde ise sel baskınının olduğu görülmüştür.

Heyelanın etkin olduğu alanlarda yapılan incelemelerde; bölgeyi oluşturan ve yukarıda litolojileri belirtilen kaya topluluklarının atmosferik koşullar altında ayrışarak toprak zeminlere dönüştüğü, aşırı yağışların etkisiyle toprak zeminlerin suya doymun hale geldiği, üst kısımda yer alan ayrışmış birimler ile onun altında ayrışmamış birimler arasındaki geçirimsizlik farklılığının olduğu, vadilerde suyun aşındırma etkisi de dikkate alındığında; topografik eğimin dik veya fazla olduğu bölgelerde; kaya zeminlerin üzerinde yer alan toprak zeminlerin kendi ağırlıkları altında akarak heyelanlara neden olduğu tespit edilmiştir.

Dere ağzına yapılan konut (180° ters dönmüş)

Vadi ağzlarını kapatan konutlar

Heyelan

Karadeniz otoyolunun oluşturduğu sedde

Selin etkin olduğu ve can kayıplarına neden olduğu bölgelere bakıldığında; yerleşim alanlarında yer alan yapıların genellikle vadi kenarlarında yer alan küçük alüviyal düzlüklere kurulduğu, bazı kuru dere yataklarının da yapılaşma amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca eski kıyı çizgisinde yer alan yapılar ile denizin doldurulması sonucu oluşan alanların yerleşime açılması ve bu yerleşim alanları ile deniz arasında yapılan Karadeniz Otoyolunda yüzeysel drenaja yeteri kadar imkan tanıyan sanat yapıların (köprü, menfez, açık drenaj kanal ve barbakanların) yapılmamasından dolayı karayolu; deniz ile yol gerisinde yer alan yapılar arasında sedde görevi görmesine neden olmuş, bu durumda (çay fabrikasının bulunduğu alanlarda) sel sularının 6-7 m. yükselmesine neden olmuştur.

SONUÇ:

26.08.2010 tarihinde meydana gelen heyelan ve su baskını sonucu 14 yurttaşımızın hayatını kaybetmesine ve yüzün üzerinde yapının ağır hasar görerek kullanılamaz hale gelmesine neden olmuştur. Ülkemiz gerçekliği açısından bakıldığında Karadeniz bölgesinde her yıl farklı illerde tekrarlanan bu durum bu yılda Rize-Gündoğdu'da meydana gelmiştir. Siyasi iktidar, meydana gelen bu durumdan dersler çıkaracağına bu afet olayı da "takdir-i ilahi" olarak kabul edilmiş ve her afet olayından sonra olduğu gibi çözüm üretmek yerine yara sarma politikaları gündeme getirilerek TOKİ tarafından ağır hasar gören konut ve işyeri sahiplerine konut ve işyerleri yapılacağı ifade edilmiştir.

Türkiye'nin de katıldığı Kobe Konferansı (Japonya, 2005) kararları uyarınca uygulanmakta olan Hyogo Eylem Planı (2005-2015) kapsamında Birleşmiş Milletlere bağlı teşkilatlarca uluslararası düzeyde belirlenmiş temel politikalara uygun doğal afetler politikalarının gereklerine de tamamen aykırı olan "afet sonrası yardım ve yara sarma politikaları" terk edilmelidir.

Hyogo Eylem Planı (2005-2015) kapsamında 'Dirençli Kentler Kampanyası' ile yeni bir evreye girmiş bulunan bu yeni politikanın ana hedefi, afetler öncesinde riskleri azaltmak amacıyla çok yönlü önlemler alınmasıdır. Günümüzde başlıca risk alanlarının kentler olduğu gerçeğine dayanarak, kentlilerin doğrudan katıldığı süreç ve yöntemlerle risk azaltma (sakinim) kararlarının alınması ve uygulanması gerektiği, uluslararası kabul gören yeni politikanın öncelikli ilkelerindedir.

Uluslararası yeni politikanın diğer hedefleri: risk azaltma önlemlerinin, 'sürdürülebilirlik' ilkesi gözetilerek her ölçekteki planlama çalışmalarına entegre edilmesi; kentsel risklere önem verilmesi; risk azaltma kararlarının, yalnızca yönetimler tarafından değil, risklere maruz toplum kesimleriyle birlikte alınması ve bu amaçla 'platformlar' oluşturulması; dar gelirli kesimlerin risklerine öncelik verilmesi olarak özetlenebilir.

Afetlerin kader olmaktan çıkarılması amacıyla, Karadeniz Bölgesi özelinde heyetimizce uluslararası temel kabullerden de destek alınarak yapılmış olan doğrudan tespitlerin hayat bulması için çaba sarf edilmelidir. Bu tespitlerimiz;

1- Ülkemizin yerleşme ve kentleşme politikaları yeniden düzenlenmeli ve sosyal devletin temel görevlerinden biri olan “İnsan yerleşmelerini daha güvenli, daha sağlıklı ve yaşanabilir” kılmak, “gerekli planlama mekanizmaları ve kaynakları sağlayarak doğal afetlerin ve diğer acil durumların insan yerleşimleri üzerindeki etkilerini hafifletmek, afetten etkilenen yerleşimleri gelecekteki afetlerle ilgili riskler”e karşı korumak (Habitat II-1996) ilkesi çerçevesinden yeniden yapılandırılmalıdır.

2- Ülkemizi etkileyen doğal afetler risk (deprem, heyelan, sel baskını, çığ v.b) alanları tespit edilmeli, ülkesel, bölgesel ve yerel düzeyde etkili olabilecek afetlere karşı, afet risk haritaları hazırlanmalıdır.

3- Her tür plan ölçeğinde; doğal afetlerden sakinim planlamasının gereklerine uygun, yukarıda belirtilen risk haritaları ile bölgesel ve yerel düzeyde elde edilen jeolojik-jeoteknik veriler, yağış, topografik eğim gibi bilgiler de elde edildikten sonra yerleşime uygun alanlar tespit edilmelidir.

4- Yerleşime uygun olmayan alanlar yapılaşmaya kapatılarak yoğunluk taşımayan kentsel sosyal donatı alanları için kullanılmalı, yapılaşma açısından uygun alanlar ise doğa ile uyum içinde insan yerleşimlerine izin verecek şekilde planlanmalı ve plan olmaksızın hiçbir alan yapılaşmaya açılmamalıdır.

5- Son afetin yaşandığı alanın dışında, Trabzon ve Rize kent merkezinde bir çok dere yatağının kapatılarak yüksek yoğunluklu yapı alanları olarak kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Karadeniz bölgesi yağış alışkanlıkları bilindiği halde yapılan ve yapılmakta olan bu uygulamaların gelecekte, nüfusun çok daha yoğun olduğu bölgelerde de yaşanması çok daha büyük can ve mal kayıplarına da yol açacağı açıktır. Bu nedenle; bölgede özellikle kentler içinde yer alan altyapı ve üst yapı tesislerinin (Karadeniz Otoyolu gibi) afete neden olmasının engellenmesi amacıyla; açık dere ve çay yatakları kapatılmamalı, akış ortalamaları gözetilerek mevcut haliyle kapatılmış dereler için doğal drenaja imkân verecek şekilde menfez vb. alt yapılar gözden geçirilerek, gerekli olanlar yeniden inşa edilmelidir.

6- Doğal drenaj alanları, dere ve çay yatakları kesinlikle yerleşime kapatılmalıdır.

7- Son afette bir kez daha görüldüğü gibi; deniz doldurma yoluyla alan elde edilmesi halinde yalnızca karasal alanlarda değil, aynı zamanda deniz oşinografisinde de insan eliyle yaratılan müdahaleler bölge ekolojisi ve coğrafyasında zincirleme köklü değişikliklere neden olmaktadır. Bölgeye ilişkin böylesine köklü yapılaşma kararları oluşturulurken ÇED çalışmalarının yanı sıra Doğal Afet Etki Değerlendirme çalışmaları yapılmaksızın yapılaşma kararları alınmamalıdır.

8- Karadeniz Bölgesi gibi; heyelan, akma, kaya düşmesi, devrilme gibi jeolojik tehlike ve riskler ile çığ, sel baskını gibi meteorolojik olayların neden olduğu alanlar ile yüksek eğimli alanlar yapılaşmaya kapatılmalıdır.

9- Bölgesel bitki dokusunu bozan ve tahrip eden uygulamalardan kaçınılmalı ve kentsel yerleşim alanları içinde çay ekim alanları sınırlandırılmalıdır.